

**Juris Canonici Theoria Et Praxis, Ad Forum Tam
Sacramentale quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum,
tum Seculare**

Cabassut, Jean

Lugduni, 1698

Cap. I. Obligationes quæ restitutioni adstringunt. Parentum & filiorum
mutua officia, præcipuè circa alimenta, & successiones.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62355](#)

LIBER SEXTUS,

Theoriæ & Praxis Cano- nici Juris.

CAPUT PRIMUM.

*Obligationes qua restitutioni non adstringunt. Pa-
rentum & filiorum mutua officia, præcipue
circa alimenta & successiones.*

- I. **T**RACTATUS de contractibus & restitutionibus huic labori metam imponet. Propositum verò meum est omnia extrema, utpote vitiosa, declinare; laxiores videlicet, quæ humanis cupiditatibus nimium indulgent opiniones, easque pariter quæ iniquiorem rigiditatem præ se ferunt, perinde ac oppositos Charybdis & Scyllæ scopolos declinare. Commemorat Sanctus Joannes Damascenus in suo de hæresibus libro, quoddam hominum genus quod Ethicoprofopras appellant, quos interpretari quis potest circa morum doctrinam offendentes: refertque istos vel ea quæ licita & cum laude conjuncta sunt condemnare, vel ex adverso alia quæ damnanda sunt, approbare. De quibusdam tetrici judicii viris ita scribit Sanctus Ambrosius in psal. 118. *Sunt etiam in nobis qui habent timorem Dei,* sed HHhh 3

*Sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta que non possit humana conditio sustinere. De aliis ex opposito, qui pravis hominum moribus ad blandiuntur, sic Deus interminatur Ezech. 13. *Va qui confidunt pulvilli sub omni cubito manus.* & faciunt cervicalia sub capite universa etatis, ad capiendas animas: & cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum; hoc est, fallam illis pacem & vitam denunciabant. Quin etiam quotidiana docet experientia, eos quoque qui rigidioribus præceptionibus leadicunt, in partes laxiores protinus deflectere, quoties de re ipsorum propria agitur: tunc enim profuse blandiuntur sibi, & ipsa justitia regula in propria causa transiliunt; quibus convenit illud ex Evangelio: *Alligant onera importabilia, & imponunt in humeros hominum: ipsi autem nolunt ea digito movere.* Huc spectat in Decreto canon *Alligant*, 26. quæst. 7. Sollicitè porrò advertant Confessarii, ne inconsulta facilitate absolvendi confitentium iniusticias ad restitutionem obligarorum foveant & demulcent, seque socios corundem damnationis adjungant. Sæpe namque contingit, præsertim apud magnates, ut per nimiam dilationem ac negligenciam debita solvendi suos fraudent, aut etiam ad inopiam adignant infelices creditoris; aut etiam sumptuum profusione sibi admant facultatem exsolvendi. His incorrectis deneganda est absolutio. Salubriter vero admonet S. Augustinus epist. 54. ad Macedonium, his verbis: *Si res aliena propter quam peccatum est, cum reddi potest, non redditur, non agitur penitentia, sed fugitur.* Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Sed, ut dixi, cum restituiri potest: plerunque enim qui auferunt, amittunt, sive alios patiendo malos, sive ipse male vivendo; nec alius habet unde restituat. *Huic curie dicere non possumus: Redde quod abstulisti, nisi quoniam habere credimus, & negare.* Hæc Augustinus.*

I I. Dispiciendum in primis de præceptis erga proximum officii, quorum transgressio peccatum mortale operatur, sed non parit restituentis obligationem. Omnia quidem officia morum à duabus virtutibus pendunt, Charitate & Justitia. Transgressio officiorum charitatis non subditur restituendi necessitatì. S. Thomas 2. 2. quæst. 62. art. 6. & 7. Atque ita quanvis eleemosynæ præceptum obliget non raro ad mortalem culpam, illius tamen omissione non adstringit ad restitutionem. Idemque communī consensu Doctores asserunt de violatione præceptorum ab aliis virtutibus emanantiū, etiam justitiae connexis, ut sunt religio, pietas, observantia; sed tantum ex solius justitiae committitiva transgressione. Cuius discriminis rationem docet Azorius p. 3. lib. 4. cap. 11. quæst. 3. ad fin. quia, inquit, in cæteris virtutibus proximo damus id quod nostrum est; in ista vero proximo reddimus id quod suum est.

I I I. Inde sequitur, si defectu eleemosynæ pauper interierit, non teneri quidquam restituere illum qui peccaverat eleemosynam recusando; solam enim violavit charitatem.

IV. Item

IV. Item si contra iustitiam legalem, hoc est contraveniendo legi, vel statuto id prohibenti, aliquis in aliam provinciam merces distraxit, aut vetitas merces, aut fal, aut arma prohibita vendidit, non tenetur iustum premium restituere quod lucratus est.

V. Insuper si Princeps aut Magistratus neglecto digniore contulit officium minus digno, non tenetur digniori restituere, quia deliquit contra solam distributivam iustitiam, quae restitutiō non obligat, nisi per accidēns coniungeretur huic aliqua violatio commutativa iustitiae, qualis esset si lex aliqua, vel consuetudo existeret obligans ad conferendum digniori ad concursum accidenti pro adipiscenda Præbenda, aut Magistério, vel Præfectura: tunc si minus digno conferatur, exurget obligatio restituendi digniori qui fuit exclusus, non quia contra iustitiam distributivam, sed quia contra commutativam peccatum fuit: quatenus lex, vel statutum, vel jus consuetudinis attribuunt digniori jus non remotum, sed proximum ad rem.

VI. Citra tamen concursum & examen nulla existit restituendi obligatio, dummodo digna persona fuerit electa. Ratio est, quia tunc dignior non habebat ius nisi remotum, solamque respiciens iustitiam distributivam, juxta Sotum lib. 4. de just. quæst. 6. art. 3. ad 6. Navarram cap. 17. num. 73. Adrianum, Covarruviam, Lessium, Valentiam, & alios.

VII. Inter virtutes iustitiae annexas pietas in parentes insignem locum tenet, ut docet S. Thomas 2. 2.q. 101. art. 1. Sapienter observat Philo Judæus lib. de Decalogo, Deum ideo in præceptis duarum tabularum, quarum prior cultum Dei respiciebat, secunda verò nostra erga homines officia, interposuisse præceptum de parentibus honorandis inter primam & secundam tabulam medium, atque adeo in fine ipso prioris tabulae, *τελευταιον μερικας τους τερναδος*; & hac ipsa collocatione significasse parentum conditionem nonnihil habere divinitatis, esseque intermedium quodammodo inter divinam humanamque naturam, quo magis ad eorum venerationem filii provocarentur. Honor verò parentibus exhiberi iussus ad quatuor officia redigitur, honorem, amorem, obedientiam & sustentationem. Istam explicabo; cætera enim tria officia per se clara sunt.

VIII. Tenetur ergo liberi parentibus subvenire in necessitate constitutis, si commodè illis possint subvenire, can. 1. dist. 30. & can. *Inter cetera*, 22. q. 4. & l. 1. & 2. C. de alendis liber. ac parent. Nisi sciant patrem proprii bonis, vel officio quo fungitur posse sibi consulere; tunc enim non tenetur filius ex bonis suis conferre, nisi munus illud, vel ars quam pater callebat, statui ipsius dedecori esset. Navarra cap. 14. num. 13. Bonacina in Decalog. disp. 6. punct. 5. num. 2. cum aliis quos ibi citat. Adeoque certa est ista filiorum obligatio, ut teneatur filius in gravi necessitate parentum non modò abstinere ab ingressu Religionis, quanvis illam voiviser, sed etiam quanvis Religionem ingressus fuerit, exire tenetur, quanvis parentum

parentum necessitas non sit extrema , dummodo sit gravis , ea ratione quā filius ei non subveniens mortaliter peccaret existens in seculo. Hoc docet S. Thomas 2. 2. q. 101. art. 4. cui subscribunt ceteri omnes Doctores, additis duabus limitationibus , aut tribus. 1. Ut alius præsentaneus non sit succurrenti modus. 2. Ut probabile sit parentem hac ratione adjutum iri. 3. Dummodò filius hoc ipso non implicetur occasione , aut periculo probabili ac urgente spiritualis salutis , dum remanet in seculo ; quilibet enim tenetur salutem animæ suæ saluti corporeæ alterius præferre. His qua de Religione relinquenda dicta sunt faver can. 1. dist. 30. & aperta ratio jubens ea quæ sunt præcepti , illis præferri quæ meri consilii sunt , cuiusmodi sunt vota & religiosa professio.

I X. Vicissim quoque tenentur parentes liberis de vietu providere simili virtutis pietatis obligatione , quā parentibus filii debent , l. fin. C. de alend. liber. Ergo liberi triennio apud matrem educandi sunt , & post triennium apud patrem , l. *Nec filium* , C. de patr. potest. & cap. 2. de convert. infidel. Eisque tenetur pater alimenta præbere , hoc est viatum , vestitum , habitationem , aliaque ad vitam necessaria , ut sunt medicamenta in infirmitate , l. *Si quis à liberis* , D. de liberis agnoscend. & l. *Legatis* , D. de alment. & cib. leg. & quas habet filias dotare , l. *Qui liberos* , D. de rito nupt. & l. fin. C. de dotis promissione. Sed si pater ex inopia non queat liberos alere , tenebitur mater huic officio supplere , d. l. *Si quis à liberis*. In defunctum autem matris id onus præstare tenentur avi & alii ascendentis , l. postulant. D. de liber. agnosc. Si mater intra triennium aliquid pro infante expenderit , poterit à patre repetrere , l. *Nec filium* , C. de patr. potest. & l. *Necessarius* , D. de negot. gest.

X. Diversi tamen casus occurruunt in quibus pater non tenetur filium alere , ut sunt patris ipsius inopia ac impotentia. Item si bona sufficientia ipsi filio suppetant. Item si filius artem calleat , aut officio provisus sit unde possit suam vitam sustentare. Denique si filius adeo sit ingratus , aut flagitosus , ut secundum jura exhaeredari mereatur. Sylvester verbo *Filiū Navarra* cap. 14. num. 17.

XI. Jura quidem Civilia denegant spuriis , & omnibus illegitimis liberis alimenta : quin etiam illos à successione , non quidem materna , sed paterna repellunt , ut ait cap. *Per venerabilem* , qui fil. fint legit. Idque constat ex authent. *Licer Patri* , C. de natural. liber. & authent. *Ex complexa* , C. de incest. nupt. Sed Jus Canonicum hoc corrigit , ut naturalibus & illegitimè natis liberis ab utroque parentum præbeantur alimenta , cap. *Cum haberet* , de eo qui dux. in matrim. Quæ canonica provisio cum sit ipsi iuri naturali aperte conformis , prævalet Romanis legibus , & ubique ferè servatur , etiam in Gallia.

XII. Quoad successionem verò filiorum naturalium in bona parentum defunctorum nihil innovatum à Jure Canonico reperio. Jus autem Civile

Civile sic decernit in primis quoad successionem in bona materna, ut ab intestato filius naturalis succedat matri carenti legitimis liberis in universa bona, sitque haeres ex esse; matri autem intestatae legitimos habenti filios succedat ex aequo cum illis, l. *Si qua illustris*, Cod. ad Senatusconsultum Orfianum. Quod attinet ad paternam successionem ab intestato filii naturales excludi solent. Sed solum eis restat in bona paterna jus alimentorum. Sunt tamen capaces legatorum ipsis à patre relictorum, modò immodica non sint, ac in fraudem legitimorum haereditum. Capaces similiter sunt moderatarum donationum, aut dotium ab iisdem. Bartolus in l. *Gallicus*, §. *Quod se his*, D. de liberis & posthum. & inter Gallicanos Jurisconsultos Papo lib. 2. 1. Placitorum, tit. 3, num. 2, referens Placitum Senatus Parisiensis, quo donationes inter vivos, & legata paterna in gratiam illegitimi filii fuerunt eidem adjudicata. Coquillus Responsorum cap. 29. Louetus lit. D, num. 1, ubi docet quoque in Gallia Curiis nullum fieri & haberi disserim inter filios naturales ex solidis personis, & spurios & adulterinos & ex sacrilega copula conceptos, sed eodem omnes jure censer. Ibi enim disceptabatur causa liberorum ex Sacerdote conceptorum, quibus Senatus Parisiensis legatum adjudicavit à patre relictum. Item Bonifacius in compilatione Senatusconsultorum Curiæ Aquensis, parte 2, lib. 3, tit. 5. nibi legata filii adulterinis à patre, qui eos dum esset conjugatus, ex pellece suscepit, relicta, fuere iisdem confirmata. Cujacius quoque consult. 2, alterum patrem Sacerdotem liberis suis, quos tempore Sacerdotii sui suscepit, posse & donare, & legare. Nulla enim liberis culpa imputatur, quod taliter nati sint. Atque officium propriis liberis providendi viatum, est naturale debitum, quod humano ullo jure infringi, aut convelli non potest.

XIII. Hæc pariter ex Jure Civili observanda, neque patrem, neque matrem, qui, quæve liberos habens ex priore conjugio ad secundas nuptias convolaverit, ullo modo posse vel in gratiam posterioris conjugis, vel filiorum qui nati sunt ex posteriore matrimonio quidquam amplius clargiri, sive per donationem aut aliam inter vivos dispositionem, sive per ultimæ voluntatis aliquam dispositionem amplius dare, vel relinquere, quam datum, aut relictum ab eodem, eademve fuerit uni ex prioris conjugii liberis, cui quamminimum præ reliquis fratribus fuerit datum, aut relictum. Hoc ita providit lex *Hac editissima*, Cod. de secund. nupt. Hoc tamen ita limitandum est, modò jura legitimarum integra serventur posterioribus liberis, si forte minimum anterioris matrimonii filio relictum debitam posteriori filio legitimam non adæquaret. Parentibus enim liberum arbitrium de bonis suis inter liberos dividendis etenus servatur, dum legitima singulis corum integra servetur, l. *PARENTIBUS*, Cod. de inofficio testam. Eadem in Gallia provisionem edixit Franciscus II. anno 1560. eodemque suo edicto constituit, ut viduæ ad secunda vota transgressæ non

111i possint

possint ullatenus de bonis ex prioris mariti liberalitate acquisitis quidquam disponere , nisi in gratiam filiorum ex priore matrimonio superfluum . De reliquis portò & aliunde quæstis bonis ne largius disponere eis licet in favorem sive ultimi mariti , sive liberorum ex ultimis nuptiis , quam nictum fuerit uni liberorum ex primo matrimonio , cui minimum fuerit a tributum . Quod si major pars liberis posterioris matrimonii obtigerit , id quod superest deducatur & dividatur ad præscriptum Imperatoriae legis & Gallicani Edicti superius memorati . Quod utique peræquè observatur in viris ac in feminis , ut testificatur Charondas lib . 3 . Responsorum , ad finem . Et sanè de feminis ita statuit lex *Fœmina* , Cod . de secund . nupti . De viris autem hoc edicit lex *Generaliter* , Cod . eod . tit . ut quidquid ex bonis dis functa uxoris lucrati sunt , id omne servetur liberis prioris matrimonii , si vir ad secundas nuptias transvolaverit , neque possit ex bonis qua ex priore uxore lucratus est , quidquam in eorum præjudicium alienare . Provident etiam Deus per Moïsen Deuteron . 21 . num . 15 . & 16 . quum esset licita populo Dei polygamia , & Jus primogenitū matrimoniorum duplēcē super reliquos fratres attribueret portionem , non licere patri jus illud à filio et fastidita uxore primogenito ad filium natu posteriorem ex uxore impensu dilecta suscepturn transferre .

XIV . Quanquam non tenetur mater alere filium triennio majoren .
1. *Nec filium* , Cod . de patris potest . & cap . 2 . de convers . infidel . cademumen tenetur ulterius alere filium indigentem , si pater sit ad hoc debitum impotens .
1. *Si quis à liberis* , D . de liberis agnosc . Quin etiam in defectum simul patris & matris ista obligatio devolvitur ad avos , aliasve ascendentēs .
1. penult . D . eod . tit . Similiter mater per se non tenetur dотem filii constitutere ; hoc enim onere solus pater adstringitur .
1. *Neque mater* , C . de jure dot . & l . *Si pater* , & Authent . *Res qua* , Cod . de dote promissa . Tamen ipsa mater ad hoc tenetur quando filia indiget , nec aliunde dотem habere potest , dicta lege *Si quis à liberis* , & colligitur ex lege *Neque mater* , C . de jure dot . in his verbis : *Nisi ex magna & probabiliti causa* . Et quia dos vice alimentorum constituitur , ad quæ præbenda tenetur mater , si pater sit impotens .

XV . Quin etiam in defectum ascendentium , & matris frater compellendus est dotare sororem ; non enim folummodò id exigit ordo charitatis , sed etiam recte colligitur ex lege *Qui filium* , D . ubi pupillus educari vel morari debeat : ubi statuitur , non posse pupillum à tute repetere alimenta quæ tutor ejus sorori tribuit . Ergo tenetur frater alimenta præstare sorori his indigenti ; alioqui enim pupillus hic posset hæc alimenta , utpote indebita , à tute repetere . Igitur sororem dotare tenetur ; dos enim in locum succedit alimentorum . Restringitur tamen ista obligatio in sorore ex eodem patre nata , nec debet extendi ad sororem uterinam , quandoquidem statuitur in l . *Cum plures* , § . fin . D . de administ . tutor . non licere tu tor .

tori ex bonis pupilli dotem sorori ejus constituere ex alio patre ortæ. Ita colligunt & docent Barbosa p.4. l.1. D. solut. matrim. num. 185. Bonacina de contractib. disp. 3. quæst. 11. puncto 2. n.23. Id tamen limitandum nisi frater ipse sit hæres matris, seu patris ipsius sororis; tunc enim repræsentat personam defuncti, & ejus onera sustinet.

XVI. Quod dixi de obligatione patris in constituenda dote filiæ, ita legitimum est, ut teneatur lege iterum eandem dotare, si prima dos desperita fuerit, dummodo duæ conditions simul concurrant. Primum quidem, ut dos absque filiæ culpa fuerit amissa. Secundū, ut primum filiæ matrimonium fuerit dissolutum, ne filia defectu doris excludatur à secundis nuptiis, l. Si eum dotem, §. 1. D. solut. matrim. durante namque primo matrimonio pater non tenet resarcire dotem, quanvis sine culpa filiae amissa fuerit. Sed licet non integrum dotem ipsam quæ major si legitimā, tenetur tamen legitimam filiæ debitam reparare, ac eidem erogare, etiam durante ejus matrimonio.

C A P U T II.

*Quibus ex causis oriatur obligatio restituendi: ¶
de contractibus in genere.*

CUM sit compertum omnes restituendi obligationes non pa-
sim ex quavis specie iustitiae, aut alterius virtutis oriri, sed
solum ex iustitia commutativa, ut capite præcedenti do-
cui; nunc propius dispiciendæ sunt obligationum resti-
tuendi radices & causæ. Obligatio est vinculum Juri, quo necessitate ad-
stringimur alicujus rei solvenda. Inst. de obligationib. in princ. Iustitia
porrò est constans & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi, l. Ju-
stitia, D. de just. & jur. Dividitur iustitia tum ab Aristotle, tum à Sancto
Thoma, in publicam, quæ legalis dicitur; & privatam. Rursus privata
iustitia, in distributivam, quæ versatur in distributionibus officiorum æ-
munerum, præmiorum atque penarum; & in commutativam versantem
in æqualitate dati & accepti. Utraque sane iustitiae species tendit ad
æqualitatem, diverso tamen modo: nam distributiva spectat æqualitatem
geometricam, commensurando proportiones, capacitates & distincta me-
rita, sive personarum, sive rerum: nimis ut magis idoneis conferantur
graviora officia, dignioribus ampliora munera, præmia, vel peccæ, pfæ-
diis quoque uberioribus majora onera, sterilioribus autem minora. Com-
mutativa rem cum re ex æquo pensat, secluso omni personarum respe-

III 2.

Edu